

Korniza konceptuale e këtij manuali

1. Parimet themelore të EQD/EDNJ

Qytetaria aktive mësohet më mirë duke vepruar, jo duke u folur për të. Individët duhet të kenë mundësi për të shqyrtuar çështje të qytetarisë demokratike dhe të drejtave të njeriut për veten e tyre, jo t'u thuhet si duhet të mendojnë apo të sillen. Edukimi për qytetari aktive nuk ka të bëjë vetëm me përvetësimin e njohurive faktike, por edhe me të kuptuarit praktik, me shkathtësitë dhe, doemos, vlerat dhe karakteret. Mediumi është mesazhi - nxënësit mund të mësojnë rreth qytetarisë demokratike si nga shembujt e dhënë nga mësuesit dhe mënyrat e organizimit të jetës në shkollë, edhe nga metodat formale të të mësuarit.

Këto parime kanë disa ndërlikime të rëndësishme për proceset e të mësuarit të EQD/EDNJ, domethënë:

a) Të mësuarit aktiv

Mësimdhënia në EQD/EDNJ duhet të theksojë të mësuarit aktiv. *Të mësuarit aktiv* është të mësuarit përmes veprimit. Ky është të mësuarit që arrihet përmes përjetimit të situatave dhe zgjidhjes së problemeve nga vetë nxënësit, në vend të dhënies së përgjigjeve nga dikush tjetër. *Të mësuarit aktiv* referohet shpesh herë si të mësuarit "eksperimental".

Të mësuarit aktiv është i rëndësishëm në EQD/EDNJ, sepse të qenët qytetar është një veprimtari praktike. Njerëzit mësojnë për demokracinë dhe të drejtat e njeriut nëpërmjet ushtrimit të tyre, jo vetëm duke u folur për to. Në arsimimin zyrtar, kjo përvojë fillon në klasë, por ajo vazhdon përmes karakterit dhe kulturës së shkollës, duke u trajtuar disa herë si mësim nëpërmjet demokracisë ose përmes të drejtave të njeriut.

Të mësuarit aktiv mund të jetë një formë më stimuluese dhe motivuese e të mësuarit sesa mësimi tradicional dhe mund të sjellë një qëndrueshmëri më të gjatë të të mësuarit - si për të rriturit edhe të rinjtë - për shkak se nxënësit janë të përfshirë personalisht. Kjo përfshirje ndihmon gjithashtu të mësuarit, sepse përqendrohet në shembujt konkret, në vend të vetëm parimeve abstrakte. Në të mësuarit aktiv, nxënësit inkurajohen që t'i nxjerrin parimet e përgjithshme nga rastet konkrete, jo e kundërta, për shembull, duke marrë parasysh llojet e ndryshme të të drejtave në bazë të një doracaku për "të drejtat" specifike në shkollë - të tilla si rregullat ose kodet e sjelljes shkollore - në vend të diskutimeve abstrakte rreth konceptit të të drejtave.

b) Veprimtaritë përmes detyrave

Mësimdhënia e EQD/EDNJ bazohet në detyrat që mësuesit duhet të realizojnë gjatë mësimdhënies së EQD/EDNJ. Prandaj ky manual ndjek parimet e të mësuarit përmes detyrave.

Të mësuarit përmes detyrave është i rëndësishëm për një numër arsyesh:

- Sepse është një formë e shkëlqyer e të mësuarit aktiv - e thënë ndryshe, të mësuarit përmes veprimit.
- Sepse siguron një strukturë për mjedise të ndryshme të të mësuarit.
- Sepse maksimizon kohën në dispozicion për të mësuar, ndërkohë që nxënësit janë duke punuar në detyrat që sidoqoftë ata duhet t'i bëjnë.
- Sepse jep për zgjidhje probleme të jetës reale dhe materiale autentike për të analizuar.
- Sepse e bën të mësuarit më të kuptueshëm dhe për pasojë edhe më stimulues.
- Sepse u jep nxënësve një ndjenjë zotësie dhe arritjeje.

c) Puna në ekip

EQD/EDNJ duhet të theksojnë format bashkëpunuese të të mësuarit, të tilla, si p.sh., duke punuar në çifte, në grupe të vogla ose grupe të mëdha dhe (ose) në grupe përkrah bashkëmoshatarëve. Të punosh në ekiye është e rëndësishme sepse:

- I pajis nxënësit me modelet e veprimtarisë bashkëpunuese në grup, që më pas mund t'i zbatojnë në klasë.
- I nxit nxënësit për të shkëmbyer përvojat dhe opinionet e tyre dhe, duke ndarë problemet e veta me ta, ndihmon në rritjen e shanseve për zgjidhjen e tyre.
- Vepron si një kundërpeshë ndaj përvojës së qëndrimit të vetmuar në klasë.

d) Metodatat ndërvepruese

EQD/EDNJ duhet të vënë theksin në *metodat ndërvepruese*, të tilla si diskutimet dhe debatet. Metodatat ndërvepruese janë të rëndësishme sepse:

- Ndihmojnë mësuesit të mësojnë se si të përdorin metodatat ndërvepruese në mësim.
- Ato janë një mënyrë për të nxitur mësuesit që të bëhen pjesëmarrës aktiv në trajnim.

e) Të menduarit kritik

Sigurisht EQD/EDNJ i nxit nxënësit të reflektojnë për vetë çështjet e EQD/EDNJ, në vend që të marrin "të gatshme" përgjigjet nga mësuesit. Kjo është e rëndësishme sepse:

- I ndihmon nxënësit të mendojnë vetë, një tipar thelbësor i qytetarisë demokratike.
- I pajis ata me ndjenjën e zotërimit dhe të fuqizimit: ata ndihen të aftë të marrin përgjegjësi për të gjithë të tjerët.

f) Pjesëmarrja

EQD/EDNJ u jep nxënësve mundësi që të kontribuojnë në procesin e trajnimit. Ata duhet të nxiten, sa më shumë të jetë e mundur, që të jenë aktivë në të mësuarit e tyre, në vend që të përfitojnë dituritë në mënyrë pasive.

- Për shembull, duke zgjedhur detyrat që dëshirojnë të përgatisin, vlerësimi i pikave të tyre të forta dhe dobësive të tyre, si dhe vendosjen e objektivave për mënyrën se si mund të përmirësohen.

Elementi i pjesëmarrjes është i rëndësishëm sepse:

- ai ndihmon nxënësit të mësojnë se si të ndërtojnë pjesëmarrjen në jetën e tyre jashtë shkollës.
- ai i fuqizon ata dhe u jep edhe një ndjenjë të qartë zotërimi.

Në pak fjalë, EQD/EDNJ:

- Është **aktiv** - thekson të mësuarit duke vepruar.
- **Bazohet te detyra** - strukturuar rreth detyrave aktuale të EQD/EDNJ për mësimdhënien.
- Është **bashkëpunues** – aktivizon punën në grup dhe të mësuarit bashkëpunues.
- Është ndërveprues - përdor diskutimin dhe debatin.
- Është **kritik** - nxit nxënësit të mendojnë për veten e tyre.
- Është **pjesëmarrës** – u mundëson nxënësve që të kontribuojnë në procesin e trajnimit.

2. Tre dimensionet e kompetencës

Qëllimi i edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut është që të mbështesë zhvillimin e kompetencave në tri fusha: analiza dhe gjykimi politik, përdorimi i metodave dhe vendimmarrja në politikë e veprim, të cilat janë të gjitha të lidhura ngushtë, madje për këtë arsye nuk duhet të trajtohen veçmas.

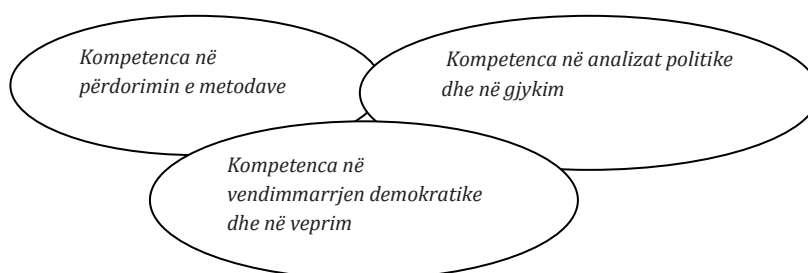
Në çdo mjedis të mësuarit - qoftë me apo pa vetëdije - do të ketë elemente për të tri kompetencat, të cilat, edhe pse jo të gjitha, do të preken në të njëjtin nivel thellësie. Kjo nuk është e nevojshme, pasi ndonjëherë krijohet mundësia që të përqendrohemi më shumë te

metodat, herë të tjera te veprimi e në raste të tjera tek analiza. Në çdo kapitull, ne japim një vlerësim të përafërt të shkallës së zhvillimit të tri kompetencave, duke përdorur një tabelë të ngjashme me shembullin e mëposhtëm. Tre yjet tregojnë një nivel të lartë, dy yje një nivel mesatar dhe një yll një nivel më të ulët. Megjithatë, varet nga metodat e mësimdhënies dhe përzgjedhja e situatave mësimore nëse disa prej kompetencave do të bëhen më të rëndësishme sesa parashikohet.

Kompetenca në ...		
... analizën politike dhe gjykimin	përdorimin e metodave	vendimmarrjen dhe veprimin politik
**	*	***

Më poshtë është një pamje e të tri kompetencave në fushën e EQD dhe EDNJ. Ky koncept i tri kompetencave është diskutuar gjerësisht në shkencat politike dhe ende nuk ka përgjigje përfundimtare për këtë diskutim.²

A	B	C
Kompetenca në analizat politike dhe gjykim	Kompetenca në përdorimin e metodave	Kompetenca në vendimmarrjen dhe veprimin politik
Aftësia për të analizuar dhe diskutuar ngjarjet politike, çështjet e diskutueshme, si dhe problemet e zhvillimit ekonomik dhe social, duke marrë në konsideratë aspektet dhe vlerat e çështjeve në diskutim.	Përvetësimi i dhuntive dhe aftësitë për të zbuluar e absorbuar informacionin, në përdorimin e mjeteve dhe medieve të komunikimit, si dhe për pjesëmarrjen në debatin publik e në vendimmarrje.	Aftësia për të shprehur mendimet, vlerat dhe interesat në mënyrë të përshtatshme në publik. Aftësia për të negociuar dhe kompromis. Aftësia për të vlerësuar mundësitë (dhe kufizimet) e dikujt në pjesëmarrjen politike dhe në zgjedhjen e duhur rreth një plani veprimi.

A. Kompetenca në analizat dhe gjykimin politik

Qëllimi është të zhvillojmë kompetencën për të analizuar ngjarjet politike, problemet dhe çështjet e diskutueshme dhe për të aftësuar nxënësit të shpjegojnë arsyet për gjykimet e tyre vetjake. Shkolla mund të kontribuojë në këtë proces, duke i mbështetur nxënësit në përdorimin e qasjeve të strukturuar në bazë të koncepteve kyçe, për të arritur në një nivel më të lartë të të menduarit kritik.

² Për më shumë, shih botimin e KE “Si, të gjithë mësuesit mund të mbështesin edukimin për qytetarinë dhe të drejtat e njeriut *rights: kuadër për zhvillimin e kompetencave*” (2009). Manuali mund të shkarkohet në adresën www.coe.int/edc.

Për të aftësuar nxënësit të zhvillojnë këtë nivel gjykimi (gjë që duhet të mendohet me kujdes) janë të nevojshme kompetencat e mëposhtme:

- Aftësia për të kuptuar rëndësinë e vendimeve politike për jetën e vet personit.
- Aftësia për të kuptuar dhe gjykuar rezultatet e vendimeve politike, që ndikojnë për aktorët dhe ata që nuk janë aktorë, të qëllimshme apo të paqëllimshme qofshin këto vendime..
- Aftësia për të kuptuar dhe paraqitur këndvështrimin vetjak dhe atë të tjerëve.
- Aftësia për të kuptuar dhe zbatuar modelin tredimensional të politikës: **a)** dimensionin institucional **b)** dimensionin i përmbajtjes dhe **c)** dimensionin i procesit.
- Aftësia për të analizuar dhe vlerësuar fazat e ndryshme të proceseve politike në nivelin *mikro* (jeta në shkollë), - nivelin e *mesëm* (komuniteti ose bashkësia) dhe në nivelin *makro* (politika kombëtare dhe ndërkombëtare), duke zbatuar parimet e qeverisjes demokratike dhe ato të të drejtave të njeriut.
- Aftësia për të paraqitur faktet, problemet dhe vendimet me ndihmën e kategorive analitike, duke identifikuar aspektet kryesore të lidhura ngushtë me vlerat themelore të të drejtave të njeriut dhe të sistemeve demokratike.
- Aftësia për të identifikuar kushtet sociale, ligjore, ekonomike, mjedisore dhe ndërkombëtare, si dhe interesat e zhvillimeve, në diskutimet rreth çështjeve aktuale të diskutueshme.
- Aftësia për të kuptuar dhe për të vlerësuar mënyrën në të cilën çështjet politike janë paraqitur nga media.

B. Kompetenca në përdorimin e metodave

Për të marrë pjesë në proceset e ndryshme politike, nuk është e domosdoshme që të kesh vetëm njohuri themelore rreth çështjeve politike, kornizave kushtetuese dhe ligjore si dhe proceseve të vendimmarrjes, por edhe të kesh kompetenca të përgjithshme të fituara si pjesë e lëndëve të tjera (të tilla si komunikimi, bashkëpunimi, që lidhen me informacionin, të dhënat dhe statistikat). Aftësi e dhunti të veçanta, si ato të të qenit i aftë për të argumentuar *pro* ose *kundër* një çështjeje, të cilat janë veçanërisht të rëndësishme për pjesëmarrjen në ngjarjet politike, duhet të trajnohen dhe promovohen në edukimin për qytetari demokratike dhe edukimin për të drejtat e njeriut. Kjo vë theksin në të mësuarit përmes detyrave, sepse dhënia e detyrave, është thelbësore në zhvillimin e kompetencave. Në EQD/EDNJ, metodat e përshtatshme për simulimin ose mbështetjen e çështjeve kundërshtuese në publik janë mjaft të përhapura (p.sh., diskutimet dhe debatet). Për të arritur këtë, janë nevojshme aftësitë e mëposhtme:

- Aftësia për të punuar në mënyrë të pavarur në gjetjen, përzgjedhjen, përdorimin dhe prezantimin e informacionit të dhënë nga masmedia dhe (ose) mediat e lajmeve, në mënyrë kritike e të përqendruar (duke përdorur statistika, harta, diagrame, lista, karikatura etj.).
- Aftësia për të përdorur mediet në mënyrë kritike si p.sh. për të zhvilluar produktet të veta mediatike.
- Aftësia për të kryer kërkime, domethënë për të marrë informacion nga burime origjinale nëpërmjet vëzhgimeve dhe intervistave.

C. Kompetenca në vendim-marrjen demokratike dhe në veprim

Qëllimi është për të përvetësuar aftësinë e bashkëveprimit me besueshmëri e në mënyrë të përshtatshme me mjediset politike dhe në publik. Për të arritur këtë, janë të nevojshme aftësitë dhe sjelljet e mëposhtme:

- Aftësia për t'i shprehur dikujt mendimin politik në mënyrë adekuate dhe me vetë-besim duke zotëruar forma të ndryshme të dialogut, debatit dhe diskutimit.
- Aftësia për të marrë pjesë në jetën publike dhe për të vepruar politikisht (duke argumentuar, diskutuar, debatuar, drejtuar një diskutim; ose duke përgatitur një prezantim me shkrim dhe me mjete pamore për afishe, gazeta muri, minutat e një takimi, letra për redaktorin, shkrimin e peticioneve etj.).

- Të jenë në gjendje të pranojnë mundësitë e tyre për të ushtruar ndikim politik dhe të formojnë koalicione me të tjerët.
- Aftësia për të pohuar se ka të drejtë, por edhe për të bërë kompromis.
- Gatishmëria dhe aftësia për të njohur idetë dhe “lojtarët” antidemokratikë dhe për t’u dhënë atyre përgjigjen e duhur.
- Gatishmëria dhe aftësia për t’u sjellë në mënyrë të hapur dhe në frymën e mirëkuptimit në një kontekst ndërkulturor.

3. Konceptet kryesore - thelbi i nëntë kapitujve

Të menduarit dhe të mësuarit kanë të bëjnë shumë në ndërlidhjen e konkretes me abstrakten. Konceptet kyç në këtë manual, si dhe ato në vëllimet e tjerë të EQD/EDNJ janë zhvilluar duke përdorur shembuj konkretë dhe janë përqendruar në situata të të mësuarit ndërveprues..

Artisti që ka krijuar faqen e kapakut ka vizatuar nëntë copë enigma, nga një për çdo kapitull. Së bashku ato formojnë një gjëgjëzë të plotë. Kjo tregon se të nëntë konceptet janë të lidhura në shumë mënyra dhe formojnë një të tërë kuptimplote. Është po aq e rëndësishme të dimë se çdo kapitull mund të përdoret edhe si një njësi e pavarur dhe kështu çdo pjesë e enigmës ka një vlerë të brendshme në vetvete. Të nëntë kapitujt së bashku kanë potencial për të plotësuar një vit të plotë mësimdhënieje të EQD/EDNJ.

Një fjalë e urtë thotë se “një fotografi vlen më shumë se një mijë fjalë”. Kjo gjëgjëzë mund t’i kumtojë lexuesit një informacion të gjerë në lidhje me konceptet kyçe në këtë manual, për kërkesat për zgjedhje didaktike, si dhe në lidhje me *të mësuarit konstruktivist*.